

BESZÁMOLÓK

SZEMLÉK

REFERÁTUMOK

Egy kismonográfia, amely többet
nyújt, mint amennyit címe
– *A képi információ* – ígér

AZ
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
FÜZETEI

6.

A KÉPI INFORMÁCIÓ

ÍRTA
TÓSZEGI ZSUSZANNA

TÓSZEGI Zsuzsanna

A képi információ / írta Tószegi Zsuzsanna. – Bp.:
OSZK, 1994. – 107 p. – (Az Országos Széchényi Könyvtár
füzetei, ISSN 0865-7548; 6.)

Összefoglaló angol nyelven is

Bibliogr.: p. 99-106.

ISBN 963-200-337-3

Az Országos Széchényi Könyvtár füzetei c. sorozatban eddig olyan kismonográfiák jelentek meg, amelyek elsősorban „szakmánk filosz képviselőit” voltak hivatva „izgalomba hozni”. A kézirat-, nyomdászati-, sajtó-, és művelődéstörténeti publikációkat követően Tószegi Zsuzsanna munkája az első, amely valójában – hol úgy, hol meg amúgy – a szakma minden valamirevaló művelőjének érdeklődésére tart jogos igényt.

Maga a mű vallomás jellegű. Nevezetesen azt vallja be és vallja meg, hogy egyik felettébb elkötelezett pályatársunk miért és miképpen „készült fel” elméletileg és történetileg, jórészt „magányos” önképzést vállalva (ne vegyék érzelmes szónak) a hivatás gyakorlásának egyetlenegy, mostanáig legfeljebb „per tangentem” ismert és tárgyalt vonatkozására, a képi információkkal való bánásmódra. Munkája éppen ezért nyújt jóval többet, mint amennyit címe ígér. Ahhoz, hogy a részt – hangsúlyozom ismét: elméletileg és történetileg – jól el tudja helyezni az egészben, az egészből is sok mindent bemutat és indokol. És: ugyanez érvényes a szerző „jövőkezelésére” is.

Tószegi Zsuzsanna a maga eltökélte és abszolválta „meredek útról” a következőket hozza majdani olvasói szíves tudomására: „A számítástechnika hazai »hőskorában« egy művészeti könyvtárban dolgoztam, ahol naponta tettem próbára az olvasói kérések. »Nekem egy flamand enteriőr kell, de színesben!« – tényleg miért jó, ha színes, és miért nem, ha csak fekete-fehér? Miért »csak« fekete-fehér? Az kevesebbet ér? – vagy könyvtár-tudományosabban megfogalmazva: kisebb az információs értéke, mint a színesnek? Akkor a színeknek önmaguknak is van információtartalmuk? Lám, egyetlen olvasói kérdés mennyi választ vár! Próbáltam egy kicsit jobban megismerni a művészeti szakterületet – mondván: nem tud(hat) jól tájékoztatni az a könyvtáros, aki nem tudja, *mit* kérdeznek, és nem érti, miért éppen azt kérdezik tőle – ennek érdekében

szorgalmasan olvastam a szakirodalmat. Megtudtam, hogy nem ugyanaz az agyfélteke dolgozza fel a szöveget, mint a képi információkat. De hogyan zajlik ez a folyamat az agyban?... Miért látunk háromdimenziós teret ott, ahol nincs? Miért nem sorolják az írást is a »vizuális kommunikáció« körébe ...? ... Vég nélkül sorolhatnám a kérdéseket, amelyekre kerestem a választ. Elhatároztam: tőlem telhetőleg megpróbálok a jelenség mélyére nézni... Így jutottam el a könyvtárudománytól kissé távol eső területekre...”

Sőt: ha a szokványt vesszük, mondhatni bizvást, igen távoliakra. Lássuk, milyenekre. Miközben – bevezetésként *M. McLuhan* tanait és fogadtatásukat „járja körül”, az érdemi diszkusziót mindjárt magvasabb kérdésekkel indítja. Mindenekelőtt az érzékelés és információfeldolgozás nagy, ha nem is „terra incognita”, de igencsak sokféleképpen és más-más részleteit illetően „cognita” tartományának ismertetésére vállalkozik. Ezen belül – kiemelve a vizuális érzékelés információnyerési elsődlegességét – bemutatja az érzékelélmélet történeti fejlődését és mai helyzetét, elemzi a vizuális érzékelés folyamatát, s néhány megközelítéssel szolgál az emberi információfeldolgozás folyamatához. Ez utóbbi keretében biokibernetikai magyarázatot ad az információfeldolgozási makromodellekhez, s információfeldolgozási jelentősége miatt külön is foglalkozik a kognitív elmélettel.

A diszkuszió második – igen attraktív – fejezete a *Kép, jel, kommunikáció* címet viseli, benne *A látható kép, A sokarcú kép, A jel tudománya és Kommunikáció, információ* alfejezetekkel.

E két fejezet vizsgálódásai-gondolatmenetei szüremlenek le azokban a megállapításokban és választásokban, amelyek a képi információval kapcsolatban a szerzővel együtt bennünket is a leginkább érdekelnek. Közülük a legfontosabbakat érdemes e helyütt is idézni:

„*A bal félteke szeriális, elemző* képessége a beszéd értelmezésében, a matematikai jellegű feladatok megoldásában, a *jobb félteke összegző* tulajdonsága pedig a tér- és színlátásban, valamint a mintafelismerésben játszik elsődleges szerepet. Kimutatták azt is, hogy a bal félteke a nyelvi jeleket egészen atomizált formában, szekvenciális sorrendben dolgozza fel, de az írott szövegek betűit a két félteke mintegy »munkamegosztásban« érzékeli. A fonetikai és szemantikai értelmezés kizárólag a bal féltekében zajlik (erre a »néma« jobb oldal képtelen), a betűk vizuális-geometriai jellegzetességeit, a görbék és vonalak által alkotott mértani alakzatokat viszont a jobb félteke érzékeli. Az írott szöveg olvasása közben két, közel szimultán folyamat zajlik: a jobb félteke a betűk, szavak geometriai sajátosságait, a bal pedig a szavak hangzását, jelentését hasonlítja össze és azonosítja a memóriájában tárolt képi, illetve nyelvi emlékekkel.”

A három nyelvi funkció, úm. a kifejezés (szimptóma), a felhívás (jelzés vagy szignál) és a leírás (szimbólum) közül „a kép a felhívó szerepet nagyszerűen, a kifejezőt problematikusan, a leíró pedig egyáltalán nem tudja ellátni”.

„Egy kép megértését három változó: a *kód*, a *kontextus* és a *felirat* biztosíthatja. Ha egy képen van felirat, ez önmagában fölöslegessé teheti a másik kettő meglétét, de vannak olyan esetek is, amikor a kontextus (az összefüggés) önmagában is biztosítja a képben foglalt üzenet értelmezését. Vegyünk két példát: egy absztrakt kép alatt ezt a feliratot olvashatjuk: *Madonna a kisdeddal*. [Ez esetben] abban, hogy a képen Mária van a gyermek Jézussal, még akkor sem kételkedünk, ha nem »látjuk« őket, vagyis nem tudjuk »dekódolni« a kép üzenetét. Ha viszont egy ismeretlen országban egy utcasarkon egy kerek piros táblát látunk, középpütt vízszintes fehér csíkkal, akkor is tudjuk, hogy egyirányú utcához érkezünk, ahová ebből az irányból behajtani tilos, ha nem beszéljük az ország nyelvét. Az első esetben a felirat önmagában értelmezi a képet, míg az utóbbiban a kontextus, tehát a közüti jelzőtáblák nemzetközileg egységes rendszere és az utcasarkon való elhelyezés között lévő összefüggés biztosítja a kép értelmezését... Az útjelző tábla egy sajátos jel, amely kizárólagos üzenetet hordoz, mégpedig egy adott szituációban... Könnyen belátható..., hogy ezeket a jelzéseket csak akkor tudjuk értelmezni, ha tanulási folyamattal elsajátítjuk a jelentésüket.” Ez pedig már – tehetjük hozzá – a különféle kódok domíniuma.

A magam részéről a háromfejezetes munka mostanáig ismertett első két fejezetét tartom a Tószegi Zsuzsanna fémjelzete vállalkozás legfőbb és – nem szokványosan véve a dolgot – felettébb szakmánkhöz tartozó hozadékának. Egy ilyen elméleti-történeti alapvetésre, bármely szakma bármely vonatkozásában, sohasem szoktak tömegesen elszegődni.

E ponton kell figyelmeztetnem arra, hogy ezt a szubjektív elszánások következtében „vallomásosnak” titulált munkát szerzője objektíven azért látja szükségesnek publikálni, mivel – és „milyen igaza van”, mondhatni pestiesen – „a technikai fejlődés most jutott el arra a fokra, hogy a képeket is önálló és egyenrangú információs forrásként tudja kezelni”, illetve ebben az irányban „mind közönségesebb”, azaz közhasznúbb eredményeket ér el.

Az első két fejezet „meredek útja” után a harmadik fejezet egy meglehetősen kiterjedt, ám korántsem könnyed mozgást lehetővé tevő fennsík képzetét involválja, ha úgy tetszik: az alap kutatások eredményeinek gyakorlati alkalmazását, miközben ezek az alkalmazások lépten-nyomon újabb és újabb elméleti állásfoglalások megtételére ingerelnek.

A harmadik fejezet címe: *Képi információk feldolgozására, közvetítésére, tárolására szolgáló új eszközök és eljárások a tudományos tájékoztatásban.* (Egyébként itt is érvényesül az az információnyújtási többlet, amely a mű eddigi részeire volt jellemző, s ezért a fejezetcímnek valójában így kellene „kinéznie”: Az információk feldolgozására, közvetítésére, tárolására szolgáló új eszközök és eljárások a tudományos tájékoztatásban, különös tekintettel a képi információkra.) E (fejezet)címen kerülnek tárgyalásra a képi információ hordozói, a képi információ faktografikus „esetei”, a számítógépi alkalmazások (online információterjesztés; mesterséges intelligencia; optikai információ tárolás, illetve annak válfajai, azaz a CD-ROM, a képi

információfeldolgozás; hipertext és hipermedia), és a jövő kilátásai.

Ad notam: jövő kilátásai. A kismonográfia szerzőjétől tudom, hogy „ez annyira saját munka, hogy még a számítógépes szedést és tördelést is én csináltam”. Bizonyára ennek köszönhető, hogy bármennyire is meregettem a szemem, 3–4 apróka sajtóhibánál többet nem tudtam lapjain felfedezni. Segíts magadon, az isten is megsegít – vagyok kénytelen kisgimnazista korom *Jirka Alajosának* latin olvasmányokat közmondással lezáró szokását átvenni ennek az ismertetésnek befejezéseként.

Futala Tibor

A jövő információs társadalma felé

A görögországi Korfu szigetén, ez év június 24-én és 25-én az Európai Unió állam- és kormányfőinek csúcs-találkozóján megvitatották a Bangemann-jelentést az információs társadalomról. *Martin Bangemann* – az információs társadalom előkészítésével megbízott csoportból – az alábbi című jelentést terjesztette be az állam- és kormányfőknek:

Európa és a globális információs társadalom – ajánlások az Európa Tanácsnak

Az üzenet egyértelmű: az információs társadalom eljön, akár akarjuk, akár nem; ezért szabályokat kell alkotnunk, hogy az európai információs ipar sikerrel versenghessen a piacon. A javasolt stratégia lényege a piac liberalizálása a verseny számára, ami egyben az infrastruktúrák és szolgáltatások deregulációját jelenti.

A Bangemann-jelentés fő ajánlásai (röviden):

- ▶ a telekommunikációs szektor teljes liberalizálása a monopolhelyzet alól;
- ▶ az információs infrastruktúrák és szolgáltatások összekapcsolhatósága és együttműködése;
- ▶ az európai szabványosítás felülvizsgálata;
- ▶ a távközlési tarifák hozzáigazítása más fejlett régiók tarifáihoz;
- ▶ a szellemi tulajdon szabályozott védelme;
- ▶ az adatvédelem elektronikus és jogi formáinak kidolgozása;
- ▶ a piaci verseny szabályainak kidolgozása, különösen a médiatulajdon terén, a pluralizmus és a verseny védelme céljából.

A Bangemann-jelentés hangsúlyozza azt is, hogy az EU erősítse meg helyzetét a meglévő hálózatokban, és hozzon létre újakat. Elsőbbséget ad az Euro-ISDN kibővítésének, és egy új európai szélessávú hálózati infrastruktúrának. A jelentés javasolja a mobil kommunikációs tarifák csökkentését, és a műholdas kommunikáció szabályozását.

A csoport tíz olyan területet sorol fel, ahol az új információs infrastruktúrát akár azonnal is alkalmazhatják:

- ▶ távbedolgozás, távolsági munkavégzés;
- ▶ távoktatás;
- ▶ egyetemi és kutatóintézeti hálózat;
- ▶ telematikai szolgáltatások kis- és középvállalatoknak;
- ▶ közúti forgalomszervezés;
- ▶ légiforgalom-irányítás;
- ▶ egészségvédelmi információs hálózat;
- ▶ elektronikus rendszerek;
- ▶ transzeurópai nyilvános adminisztrációs hálózat;
- ▶ városi információs szupermarket.

A csoport szerint az európai információs társadalom feltételeinek megteremtése a magánszektorra és a piaci erőkre támaszkodik. A költségvetési beruházásnak is van szerepe, de nem növekvő költségszinten, hanem a meglévő kiadások átirányításával.

I & T Magazine, News Review, 1994. nyár, p. 1–2./

(Roboz Péter)